

УДК 947.7

о. Юрій Мицик

ЗВИЧАЙНИЙ ПЛАГІАТ

Рец. на кн.: Кардаш Петро, д-р Кот Сергій. Слава українського козацтва.— Мельборн; Київ, Фортуна, 1999.— 340 с

У рекламній сторінці-додатку ця книга характеризується в суперлятивах як "перше широко ілюстроване великоформатне видання, повністю присвячене історії українського козацтва", однак при цьому не сказано, що пальма першості тут має належати деяким дореволюційним виданням.

Але мова не про це. "Славу..." панів Карданіа і Кота справді виготовлено на високому поліграфічному рівні, тут багато знімків, які й займають майже 200 сторінок з 340, через що видання й іменується книгою-альбомом. Та перейдемо до аналізу тексту "Слави...", тим більше, що обидва автори досі не були помічені на полі наукових досліджень історії українського козацтва. А. Кардаш є австралійським бізнесменом нібито українського походження; С. Кот є кандидатом історичних наук (не доктором!), працює в Інституті історії НАН України і досі займався проблематикою ХХ ст.

Текстова частина книги складає майже 140 стор., з яких 5 можна не враховувати, оскільки там вміщено зміст і технічні дані. З цих даних довідуємося, що, крім авторів, зазначених на титульному аркуші, у написанні текстів брали участь ще 20 осіб, переважно з числа працівників Інституту історії НАН України. Їхньому перу належить понад 30 сторінок тексту, і під кожним їхнім матеріалом стоїть відповідний підпис. С. Кот є автором семи науково-популярних нарисів (з них два в співавторстві), що дає ще 7 сторінок, крім того, він і П. Кардаш написали по півтори сторінки звернення "До читачів". Залишається ще майже 100 стор. анонімного тексту. Оскільки вони не підписані, то читач, без сумніву, запише їх на conto авторів, винесених на титульну сторінку книги, тим більше, що П. Кардаш, як свідчить сторінка з технічними даними, написав "окремі тексти", тобто не тільки одно-

го, під яким він підписався. Та й С. Коту дещо приписано. Так, його розділ "Хортицький замок" являє собою маленькі колонки-пояснення до малюнків В. Левченка, але далі йде текст про судочинство та військове мистецтво на Січі, що у змісті безпідставно приписано саме С. Коту.

Зі 100 сторінок анонімного тексту 30 являють собою передрук у скороченому вигляді 30 нарисів про українських гетьманів, видрукуваних у книзі "Гетьмани України. Історичні портрети. Збірник" (К., 1991). Але там ці нариси мають імена їхніх авторів, котрими є такі відомі українські історики, як В. Антонович, М. Василенко, О. Левицький, Г. Хоткевич, а також сучасні дослідники: історик Ярослав Дзира (нариси про М. Ханенката Д. Апостола) і письменник Юрій Хорунжий (нарис про П. Орлика). Ще більше зацікавлення викликали 70 сторінок "Слави...", бо надто вже вони знайомі. Оці 70 сторінок, тобто половина текстової частини "Слави...", є передруком моєї і моїх співавторів книги: Ю. А. Мицик, С. М. Плохій, І. С. Стороженко "Як козаки воювали" (1-е вид.: Дніпропетровськ, "Промінь", 1990; 2-е вид.: Дніпропетровськ, "Січ", 1991). Мої співавтори— відомі дослідники історії України саме козацької доби. Доктор істор. наук, професор С. Плохій нині очолює одну з наукових програм Канадійського інституту українських студій в Едмонтоні, а кандидат історичних наук І. Стороженко працює на історичному факультеті Дніпропетровського держуніверситету. Наша книга писалася в складних (ще радянських!) умовах, не все тоді можна було написати, але, незважаючи на це, нам нема чого її соромитися. Книгу ми постаралися написати до 500-річчя українського козацтва, і вона стала однією з перших праць про українське козацтво, написаних після величезної перерви. Перший її наклад (23 тис.) швидко ро-

зійшовся серед учасників ювілейних торжеств у Нікополі у 1990 р., тому вид-во "Промінь" (уже як "Січ") передрукувало її за участю журналу "Пам'ятки України" тиражем у 40 тис. прим., що розійшлися протягом місяця. Саме за цю книгу ми були удостоєні премії ім. Д. Яворницького, яку якраз тоді заснували. До книги увійшли результати наших наукових досліджень, наприклад, моїх пошуків в архівах Польщі, Італії, Росії, Білорусі і, звичайно ж, України, досліджень, які проводив С. Плохій у США. Не випадково рецензентами книги значаться відомі українські історики: д. іст. н., проф. (нині академік) М. П. Ковальський, к. іст. н. (нині доктор істор. наук, заступник директора Головного Архівного управління України) Г. В. Боряк. Прагнучи донести свої наукові здобутки до широкого кола читачів, ми зробили виклад науково-популярним.

Однак повернемося до несподіваного зв'язку між нашою книгою і "Славою...". Наша книга нараховує 302 сторінки, причому перші 38 — це ілюстрації і стисла передмова. Загальний обсяг книги понад 11 ум. друк, арк., або понад 10 обл. вид. аркушів. Що ж потрапило до "Слави..."? Пропонуємо увазі читачів "ЛУ" маленьку таблицю. Зліва подаємо номери сторінок нашої книги (Дніпропетровськ, 1991), а праворуч — номери сторінок "Слави...", що є передруком з нашої книги: 38—97=7—24, 98—115=29—36, 115—126=48—50, 126—132=58—59, 132—153=133—136, 153—160=147—148, 162—179=151—154, 179—200=167—173, 202—231=230—237, 234—278=259—269, 280—294=271—275.

Додамо, що були передруковані й деякі авторські схеми мого співавтора І. С. Стороженка (див. "Слава...", с 41). Передрук був здійснений методом комп'ютерного сканування, майже слово в слово. Були зняті лише присвята І. Стороженка його покійній дружині одного з розділів, наші посилання, невеликі цитати з віршів українських класиків, через що в "Славі..." виходить часом абракадабра; були замінені заголовки та окремі слова. І ніде немає й натяку на наше авторство! Щоправда, в кінці книги є "Бібліографія", куди запхано різномірні видання, в тім числі й дуже відомі, як-от: "Тарас Бульба" М. Гоголя та "Облога Буші" М. Старицького, "Енциклопедія українознавства" тощо. Тут знаходимо й назву нашої книги, причому, прізвище С. Плохія перекручене. Цей список із двох з гаком десятків книг мав, очевидно, засвідчити широку ерудицію п. Кардаша, оскільки він явно не тягне на жодну бібліографію з історії козацтва...

Оскільки Австралія далеко, довелося звернутися за роз'ясненнями спочатку до С. І. Кота, якому належить "координація збірки всіх текс-

тових... матеріалів", у моїй і академіка В. Смоля (директора Інституту історії НАН України) присутності він визнав факт передруку, але пояснював це технічними помилками, що трапилися при комп'ютерній верстці книги в Австралії. Він погодився з моїми (і моїх співавторів) вимогами публічно визнати цей факт і вибачитися перед нами в газетах "Літературна Україна", "Вільна думка" (Австралія), "Український голос" (Канада), обіцяв зв'язатися з цього приводу з п. Кардашем. Однак час ішов, а ні листа з Австралії, ні вибачень не було. Довелося уже листовно звернутися до акад. В. Смоля. Тільки після його нової розмови з С. І. Котом в "Українському слові" (від 3.ІІ.2000) та "ЛУ" (від 10.ІІ.2000) було видрукувано вибачення видавництва "Фортуна" із посиланнями на "технічні причини". Але вибачення було принесено тільки за 3 розділи, які складають у "Славі..." 34 сторінки. Як же бути з другою половиною "запозиченого" тексту? Після нових звернень я отримав два листи від панів Кардаша та Кота. Тепер у хід пішла нова версія: звичайного "копірайта" на нашій книзі, виходить, мало, треба нібито, щоб була ще й позначка: "Всі права застережено. Передрук та використання допускаються лише за згодою авторів". Але ж мова не стільки про сам передрук, а про свідоме пропущення прізвищ дійсних, тобто про плагіат! У листі до проф. С. Плохія п. Кардаш взагалі збивається на нахабний тон: "...Мушу підкреслити, що Ваша книжечка не має більше життя, як 50 років, задля її підленького видання. Книжка "Слава українського козацтва" може бути до 300 або 400 років..." Виходить, ми ще й дякувати повинні! Ясно, що винен тут п. Кардаш. Але ж п. Кот у своєму листі підтримує австралійського колегу. Невже Вам, Сергію Івановичу, не муляє, що по світу ходить книга, у котрій Ваше ім'я як автора стоїть і над чужою продукцією? Невже Ви замість виправдання п. Кардаша не можете публічно відмежуватися від його дій і чітко заявити, що не Ви є автором багатьох передрукованих у "Славі..." сторінок книги "Як козаки воювали"? Є над чим подумати і потенційним авторам... Будь-хто з творців чи вірша, чи науково-популярної статті, чи малюнка може опинитися в подібній ситуації. Як в Україні щодо цього чіткі закони? Я особисто зі співавторами покладаюся чомусь більше на канадське правосуддя, тим більше, що проф. С. Плохій є громадянином Канади...

І останнє. Часто можна почути нарікання від української діаспори на недоцільне використання зібраних ними коштів в Україні, навіть шахрайства. На жаль, "землячки з циновими гудзиками" в материковій Україні не перевелися. Однак дивним видається, скажімо, той факт, що

австралійська діаспора (для прикладу) не може знайти скромних коштів, щоб видати нарешті останній том "Історії України-Руси" М. Грушевського (том коментарів), яких так бракує Інституту української археографії та джерелознавства НАН України, а для бізнесмена-плагіатора такі гроші знаходяться. Він, до речі, вже просить в українських патріотичних організацій грошей для нової книги під назвою "Злочин", яку хоче видати, звичайно ж, тільки з патріотичних по-

чуттів (не відомо поки що, за рахунок яких авторів). Думаю, австралійській діаспорі варто знати, хто є хто серед них, кому варто, а кому не варто давати гроші на помпезні видання. Зі свого боку зазначу, що коли п.Кардаш хоче видати книгу про той злочин, який називається "плагіат", то дозволяю йому передрукувати у ній цього листа безкоштовно і навіть без вказівки на моє ім'я...